

Збройна агресія Російської Федерації проти України: міжнародно-правові засоби постконфліктного врегулювання

Досліджено теоретичні та практичні проблеми міжнародно-правових засобів постконфліктного врегулювання, зокрема кваліфікації збройного конфлікту Російської Федерації проти України в міжнародному праві; проблеми співробітництва та перспективи боротьби з безкарністю в рамках міжнародного кримінального правосуддя; універсальної юрисдикції держав у контексті збройної агресії. Особливо акцентовано увагу на проблемах та перспективах стягнення репарацій внаслідок збройної агресії. Для студентів, викладачів, науковців, парламентарів, співробітників правоохоронних органів та всіх, хто цікавиться проблематикою постконфліктного врегулювання.

Ця монографія видана за результатами виконання наукової (науково-технічної) роботи «Збройна агресія Російської Федерації проти України: міжнародно-правові засоби постконфліктного врегулювання» в рамках іменної стипендії Верховної Ради України для молодих учених - докторів наук у 2024 році.

Віталій ГУТНИК

**Збройна агресія Російської
Федерації проти України:
міжнародно-правові
засоби постконфліктного
врегулювання**

Київ
2025

Рецензенти :

Буроменський М. В., д-р юрид. наук, проф., член-кор. НАПрН України
(Інститут міжнародних відносин Київського національного університету
імені Тараса Шевченка);

Андрейченко С. С., д-р юрид. наук, проф. (Міжнародний гуманітарний
університет)

*Рекомендовано до друку Вченою Радою
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Протокол №80/З від 28 березня 2025 р.)*

Гутник В. Збройна агресія Російської Федерації проти України:
міжнародно-правові засоби постконфліктного врегулюван-
ня: монографія. Київ: Компанія ВАІТЕ, 2025. 152 с.

ISBN 978-617-7627-88-2

Досліджено теоретичні та практичні проблеми міжнародно-правових засобів постконфліктного врегулювання, зокрема кваліфікації збройного конфлікту Російської Федерації проти України в міжнародному праві; проблеми співробітництва та перспективи боротьби з безкарністю в рамках міжнародного кримінального правосуддя; універсальної юрисдикції держав у контексті збройної агресії. Особливо акцентовано увагу на проблемах та перспективах стягнення репарацій внаслідок збройної агресії.

Для студентів, викладачів, науковців, парламентарів, співробітників правоохоронних органів та всіх, хто цікавиться проблематикою постконфліктного врегулювання

Ця монографія видана за результатами виконання наукової (науково-технічної) роботи «Збройна агресія Російської Федерації проти України: міжнародно-правові засоби постконфліктного врегулювання» в рамках іменної стипендії Верховної Ради України для молодих учених - докторів наук у 2024 році

Зміст

Вступ.	.5
1. Збройна агресія Російської Федерації проти України: уроки для світу або що потрібно переосмислити	.7
1.1. Кваліфікація збройного конфлікту в Україні 2014–2025 років	7
1.2. Проблема героїзації винних у вчиненні міжнародних злочинів	15
1.3. ЄС та міжнародні злочини вчинені в Україні	20
2. Міжнародний кримінальний суд та Україна: проблеми співробітництва та перспективи боротьби з безкарністю за міжнародні злочини, вчинені РФ	29
2.1. Історико-правові питання міжнародного кримінального правосуддя	29
2.2. Ратифікація Римського статуту Україною: дорога довжиною у 26 років	43
2.3. Визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду в порядку ст. 12 (3) Римського статуту МКС	48
2.4. Україна та МКС після повномасштабної збройної агресії РФ 2022 року	51
2.5. Стаття 124 Конституції України: шлях чи перешкода для створення Спеціального трибуналу за злочин агресії?	61

3. Універсальна юрисдикція держав щодо міжнародних злочинів: сучасні виклики в контексті збройної агресії Російської Федерації проти України	67
3.1. Універсальна юрисдикція як альтернативна модель притягнення до кримінальної відповідальності за міжнародні злочини	67
3.2. Імунітети вищих посадових осіб держави та універсальна юрисдикція	82
4. Репарації за шкоду, завдану Україні внаслідок збройної агресії РФ	90
4.1. Правові засади відповідальності РФ за шкоду, завдану внаслідок збройної агресії. .90	
4.2. Репарації за рішеннями міжнародних судів: перспективи для України в контексті російської агресії.	99
4.3. Репарації за збройну агресію та майбутній мирний договір між РФ та Україною	113
Висновки.	121
Список використаних джерел	123

Вступ

Внаслідок прямого збройного вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році Росія вчинила неприховану агресію, порушуючи усі можливі принципи міжнародного права, на яких будується міжнародний правопорядок. На відміну від 2014 року, коли розпочалася збройна агресія Росії з окупації Криму та продовжилася в окремих районах Донецької та Луганської областей, у 2022 році агресор відкрито показав своє обличчя, змусивши усіх українців 24 лютого 2022 року прокинутися від звуків сирен та вибухів.

Варто погодитися з думкою І. Ісокайте-Валюже та Г. Грігайте-Даугіргде, що Росія явно порушує свої зобов'язання у величезних масштабах, у тому числі норми *jus cogens*, спотворює міжнародне право та зловживає ним¹. Збройна агресія Росії проти України є викликом не тільки для України, але й для всього цивілізованого світу, адже, агресію вчинила не будь-яка держава, а постійний член Ради Безпеки ООН, що володіє ядерною зброєю. Чи зможе міжнародне співтовариство відновити правопорядок та притягнути Росію та винних у вчиненні міжнародних злочинів до відповідальності? Очевидно, що, якщо міжнародний правопорядок не буде відновлений, а винні особи покарані, збройна агресія проти України може стати переломним моментом у сучасній історії, ставши «дозволом» для інших держав вчиняти аналогічні дії. Правосуддя не може чекати, будь-які очікування породжують думки у безкарності за вчинення міжнародних злочинів, що, у свою чергу, провокує нові злочини з новими жертвами.

¹ Isokaitė-Valužė, I., & Grigaitė-Daugirdė, G. Invocation of International (Treaty) Law Principles Against an Aggressor State: Suspension, Restriction of Membership Rights, Expulsion? *Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal*. 2024. Vol.10. P.41. DOI: <https://doi.org/10.18523/kmlpj320035.2024-10.19-50>

Збройна агресія Росії проти України у 2022 році змушує усі демократичні держави переосмислити свою роль у протидії міжнародним злочинам, вчиненим на території третіх держав та робити додаткові кроки у впровадженні ідеї неминучості правосуддя щодо осіб, які зухвало порушують міжнародний правопорядок. Права людини, свобода, демократія, верховенство права, та інші цінності нічого не варті, коли вчиняються міжнародні злочини.

Боротьба з безкарністю за міжнародні злочини пов'язана з принципом міжнародного права щодо поваги до прав людини, який містить в собі норми *jus cogens* та зобов'язання *erga omnes*. Звідси випливає і міжнародно-правове зобов'язання щодо боротьби з найжахливішими порушенням прав людини – вчиненням міжнародних злочинів. Наслідки таких злочинів відчутні й на території третіх держав. Тому усі цивілізовані держави повинні для підтримання міжнародного правопорядку здійснювати усі можливі заходи для боротьби з безкарністю.

Якщо держави не будуть боротися зі збройною агресією в Україні та її наслідками й не зроблять усе можливе для стягнення з РФ репарацій та встановлення справедливого миру, міжнародне співтовариство ризикує увійти в глибоку кризу, а можливо, у подальшому – в нову глобальну війну.

1. Збройна агресія Російської Федерації проти України: уроки для світу або що потрібно переосмислити

1.1. Кваліфікація збройного конфлікту в Україні 2014–2025 років

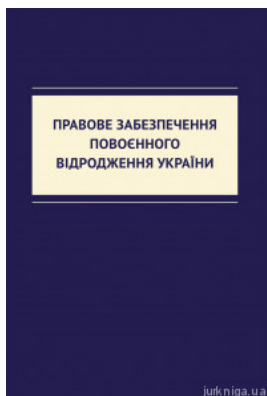
Для встановлення відповідальності Російської Федерації та її громадян за збройну агресію потрібно передусім визначити, коли розпочався російсько-український збройний конфлікт.

Норми міжнародного гуманітарного права традиційно поділяють збройні конфлікти на два види: міжнародні та неміжнародні. У найбільш загальному вигляді розмежування між ними простежується в тому, що під міжнародними збройними конфліктами розуміється збройна боротьба між державами, а під неміжнародними – збройна боротьба між державою та антиурядовими військовими формуваннями¹.

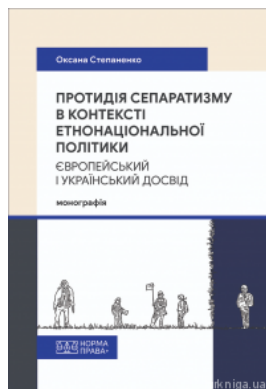
Безспірною є окупація Автономної Республіки Крим РФ, що розпочалася у лютому–березні 2014 року. Така окупація, у силу ст. 2 спільної для Женевських конвенцій про захист жертв війни від 12 серпня 1949 року вимагає застосування у повній мірі усіх чотирьох Женевських конвенцій 1949 року та означає наявність міжнародного збройного конфлікту. Відтак, варто долучитися до думки О. В. Задорожнього, який зазначав, що під час окупації Криму РФ зобов'язана дотримуватися як міжнародних договорів у сфері прав людини, так і обов'язків держави-о-

¹ Міжнародне публічне право: підручник / В.М. Репецький, В.М. Лисик, М.М. Микісевич, А.О. Андрусевич, О.В. Буткевич ; ред.: В.М. Репецький; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. 2-ге вид., стер. К.: Знання, 2012. С. 362.

Книги, які можуть вас зацікавити

Правове забезпечення
повоєнного
відродження України

Протидія сепаратизму
в контексті
етнонаціональної
політики: європейський
і український досвід

Гарантії прав і свобод
людини в Україні у
контексті сучасних
викликів

Проблеми становлення
та розвитку системи
військових судів в
Україні

Дисциплінарна
відповідальність за
корупційні та пов'язані
з корупцією
правопорушення.
Законодавство,
практика, пропозиції

Кримінально-правова
політика України під
впливом факторів
воєнного характеру та
її віддзеркалення в
експертній думці

Перейти до галузі права
Міжнародне право

Перейти на сайт →